

Vold var lovlig

"Vold er en hver handling som gjennom at den skremmer, smerter, skader eller krenker søker å påvirke andre til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre det de vil."

Psykologspesialist Per Isdal i *Meningen med volden*.

Fram til 1868 var det tillatt for en ektemann å tukte sin kone fysisk, og fram til 1972 kunne foreldre gi sine barn fysisk straff. Kvinnebevegelsen på 70-tallet satte for alvor fokus på vold i nære relasjoner. På bakgrunn av bevegelsens arbeid opprettet man krisesenter for kvinner og barn som trengte vern mot vold. I 1972 ble Norge det andre landet i verden som vedtok en lov som forbyr all bruk av fysisk vold mot barn. Menneskerettighetene kom på dagsorden, og i 1979 – 10 år før barnekonvensjonen kom i sin nåværende form – startet NRK sendingene av *Jul i Skomakergata*, der Jon Blund brakte bud om barns rettigheter hver kveld i advent. Norge ratifiserte FNs barnekonvensjon i 1991, og i 2003 ble konvensjonen en del av norsk lov.

Hva er vold?

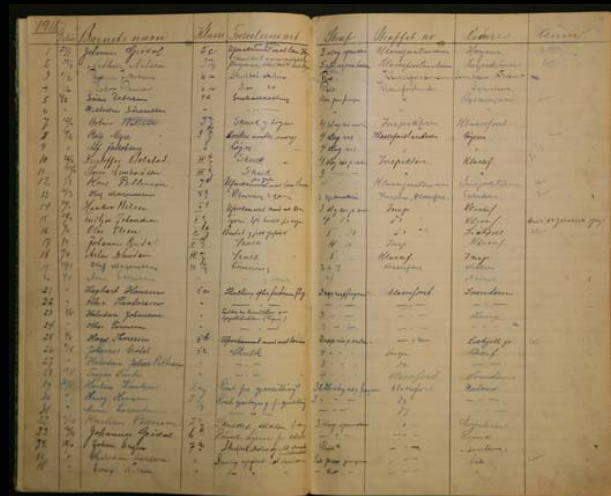
Selv om fysisk straff var tillatt, ble brutalitet møtt med fordømmelse. I dag regnes all fysisk straff som vold. Vold tar mange former, og kan være [fysisk](#), [psykisk](#), [seksuell](#), [materiell](#) eller [latent](#). Vold behøver ikke være direkte – vold mot mor eller far er også vold mot barnet, hvis barnet er vitne til volden.

Nettressurser:

Les [Foreldre – til barns beste: Om barneoppdragelse før og nå](#) på Barne- og likestillingsdepartementets nettsider. Les mer om [Jul i Skomakergata](#) og [Jon Blund](#) på Wikipedia.

Lesetips fra biblioteket:

Les mer om norsk barndoms historie: Schrupf, Ellen: [Barndomshistorie](#), Kari Blom: [Norsk barndom gjennom 150 år](#), Ørnulf Hodne: [Barndom i Norge gjennom tusen år](#), Harald Thuen: [I foreldrenes sted: Barneredningens oppdragelsesdiskurs 1820-1900: eksempelet Toftes gave](#), eller les om vold: Per Isdal: [Meningen med volden](#), Stalfelt Pernilla: [Våldboken](#).

Straffeprotokollen fra Tromsø folkeskole vitner om at det ble gitt ris for små forseelser, og slag med spanskrør for uforsømmethet eller skulk. Klikk på bildet for å åpne protokollsidene.

De vergeløse

I 1896 vedtok Stortinget *Vergerådsloven*. I 1900 da loven trådte i kraft, var den verdens første barnevernslov. Hver kommune opprettet Vergeråd for å ta hand om barn under 16 år som var kriminelle, hadde vanskelig adferd, eller stod i fare for å bli moralsk forkomne på grunn av forhold i hjemmet. Rådet kunne gi formaning og straff til barn og foreldre, eller fradømme en eller begge foreldrene foreldreansvaret, og finne fosterfamilie, barne- eller skolehjems plass til barnet.

En barnevernspioner

I barnevernets barndom var det mange ildsjeler som gjorde en stor innsats med små midler. En av dem var Tromsøs første kvinnelige lege, Karoline Mathiesen (1898-1981). I *Tromsø gjennom 10.000 år* blir hun omtalt som "en institusjon i seg selv". Hun var medlem av Tromsø vergeråd, og i arkivene finner vi mange søknader om kuropphold ved avrusningsinstitusjoner og anmeldelser av voldelige ektemenn som kom via henne.

Omsorg og overgrep

I vergerådets tidlige år manglet man ofte både kunnskap og ressurser til å unngå overgrep i de institusjonene og fosterhjemmene som skulle verne barnet. Mange historier om vold og misbruk har blitt avdekket, etter hvert som barna har blitt voksne.

Nettressurser:

- Tromsø museum har flere [bilder av doktor Karoline Mathiesen](#) på nett.
- Du kan lese om [Vergerådsloven](#) på Barne- og likestillingsdepartementets nettsider. Den moderne [Barnevernsloven](#) finner du på Lovdata.no
- Les mer om barnevernets historie på [Barne- og likestillingsdepartementets sider om barnevernshistorien](#). Her finner du også sider om [dagens barnevern](#)
- På Vadsø kommunes hjemmesider kan du lese: [Rapport fra granskningsutvalget for barnehjennene i Finnmark](#)

Lesetips fra biblioteket:

Gerd Hagen: [Barnevernets historie: Om makt og avmakt i det 20. århundre](#), Gerd Benneche: [Barnevernet i Norge](#), Kjersti Ericsson: [Forsømt eller forbryterske?: Barnevern og kriminalitetskontroll i etterkrigstida](#), Ofstad, Skar: [Barnevernloven med kommentarer](#), Reidun Follesø: [Sammen om barnevern: enestående fortellinger, felles utfordringer](#)

”Jeg var ikke gamle karen da jeg lå blødende på gulvet etter at en av de verste mannfolkene hadde gitt meg juling”

[Omsorg og overgrep: møter med barnehjems barn](#),
Ingjerd Tjelle

Vergeråd, barne- og fosterhjem i Tromsø

Da vergerådsloven kom i 1900, var et av lovens uttalte formål å ”ta hand om barn under 16 år som (...) stod i fare for å bli moralsk forkomne på grunn av forhold i hjemmet”. Dette bar bud om en holdningsendring der man begynte å se etter årsaker til at barn oppførte seg dårlig – og denne holdningsendingen spredte seg. Tromsø sparebank hadde tidligere bevilget fondsmidler til et hjem for moralsk fordervede gutter – men midlene ble omdisponert til etableringen av Tromsø barnehjem, da man fant at behovet for en forbedringsanstalt ikke lengre var til stede.

Til tross for dette satt ideen om ”det vanskelige barnet” dypt. I Vergerådsstatistikken for Tromsø fra begynnelsen av 1900-tallet presenteres oftest årsaken til kontakten med Vergerådet ”forhold som skyldes barnet alene” – ikke forhold i hjemmet. Det var først på 60-tallet at man for alvor begynte å debattere vold som årsak til at noen barn hadde en vanskelig atferd, og å bruke denne kunnskapen til å hjelpe barnet med å endre atferden.

Barna som ble tatt inn under Vergerådets omsorg var ikke garantert gode kår. Vi vet lite om forholdene ved Tromsø barnehjem – trolig fordi hjemmets drift ble nedlagt tidlig. [Planen for Bjørklund barnehjem](#) skulle sikre barn god omsorg, men flere av barna som bodde der har fortalt at de [opplevde overgrep](#). Søknadene om fosterhjemsbarn vitner om at mange fosterforeldre først og fremst ønsket arbeidskraft – ikke en ekstra munn å mette. Mange barn led under tungt arbeid, og selv om man undersøkte blivende fosterforeldres vandel og egnethet som foreldre, førte ikke kommunen tilsyn med fosterhjemsbarna før Vergerådet [fremmet forslag om å føre tilsyn](#) i 1943.

Vergerådsstatistikk for Tromsø

[1900](#) [1901](#) [1902](#) [1903](#) [1904](#) [1905](#) [1906](#) [1907](#) [1908](#) [1909](#) [1913](#) [1914](#) [1915](#) [1916](#) [1917](#) [1918](#) [1921](#) og [1922](#)
[1923](#) og [1924](#) [1925](#) [1940](#) [1942](#) [1943](#) [1944](#) [1946](#) [1949](#) [1950](#) [1951](#) [1952](#)

Alene i Norge

På verdensbasis er et stort antall barn på flukt. Mange av disse er alene, og er spesielt utsatt for vold, overgrep eller annen utnyttelse. Staten har et særlig ansvar for å hjelpe barn som kommer alene til Norge, men utenlandske barns rettigheter blir ikke godt ivaretatt.

Enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ivaretas av barnevernet, mens ansvaret for barn mellom 15 og 18 år ligger hos utlendingsmyndighetene. Disse barna skal egentlig ivaretas av barnevernet, men overføringen lar vente på seg. I mellomtiden bor de eldste barna alene i asylmottak – under vilkår de færreste av oss ville akseptert for våre egne eller naboens barn. Barneombudet i Norge har sendt bekymringsmelning til FN om Norges svake oppfølging av disse barnas rettigheter.

Nettressurser:

Les mer om [enslige mindreårige asylsøkere](#) på Utlendingsdirektoratets hjemmesider, og på Barne-, ungdoms- og familieetatsens sider om [enslige mindreårige asylsøkere](#). Du kan lese om [barneombudets bekymring](#) for denne gruppen på barneombudets nettsider

Lesetips fra Biblioteket:

Tystad, Jan: [Vergeløse barn: krigens spor i barnesinn](#), [Barn som asylsøkere: Elle melle deg fortelle](#), Jan Svensson : [Man ved ikke, hvor man flykter hen](#), Mette Newth: [En plass i verden](#), Barne- og familiedepartementet: [Barn- og ungdom med innvandrerbakgrunn: Hvordan bedre deltakelse, likestilling og integrering i det norske samfunn](#), Ericson Kjersti: [Samfunnets stebarn](#)

"Det gikk alle slags historier om krigen som fikk det til å virke som om den foregikk på et fjernt og fremmed sted. Først da det begynte å komme flyktninger gjennom vår egen by demret det for oss at det faktisk var i vårt land det skjedde. Familier som hadde gått hundrevis av kilometer, fortalte hvordan slektninger var blitt drept. Og husene deres brent ned. Noen syns synd på dem og tilbød dem husrom, men de fleste av flyktingene avsto, fordi de sa at krigen kom til å nå byen vår til slutt. Barna i disse familiene nektet å se på oss, og de skvatt når de hørte lyden av øksehugg, eller av steiner som landet på blikktakene."

[En bedre dag i morgen – en barnesoldat forteller](#),

Ishmael Beah.

Det skjer hos oss

Tromsø har fått Barnehus – et tverretatlig mottak for barn, ungdom og psykisk utviklingshemmede voksne som har vært utsatt for vold, overgrep eller vært vitne til vold i familien. Barnehusene skal sikre barn rask og riktig hjelp i volds- og overgrepssaker. Ved barnehusene utføres det dommeravhør med barn i saker med mistanke om vold og overgrep der barn er involvert. Det har vært en stor økning i antall dommeravhør. De fleste sakene gjelder familievold.

Den statistiske utviklingen av dommeravhør med barn i Tromsø politidistrikt:

2005: 29 avhør, 2006: 43 avhør, 2007: 53 avhør, 2008: 63 avhør, til juni 2009: 70 avhør

Nettressurser:

• Les mer om [Barnehusordningen](#) på Justis og politidepartementets nettsider, og om [barnehuset i Tromsø](#) på deres egne nettsider.

Lesetips fra Biblioteket:

Merric, Joav: [Barnemishandling i Norden](#), Forsberg, Terje: [Aldri for sent å bli et lykkelig barn](#), Møller, Arvid: [Alene mot mamma: Ingen stoppet overgrepene](#), Anne [klarte seg likevel](#), Herbjørg Wassmo: [Huset med den blinde glassveranda](#), [Det stumme rommet](#), [Hudløs himmel](#)

Jag Vill Ha En Egen Måne
av Ted og Kenneth Gärdestad

*Du har då aldrig trott på tårar
Det passar inte för en karl
Om man är över femton vårar
finns inga känslor kvar
Kan du förstå två våta kinder
Dom torkar lika snabbt igen
Man rår ej för att tårar rinner
När man har mist sin vän*

*Jag vill ha en egen måne som jag kan åka till
Där jag kan glömma att du lämnat mig
Jag kan sitta på min måne
Och göra vad jag vill
Där stannar jag tills allting ordnat sig*

*Du tror du vet hur allt ska vara
Du vet när allting passar sig
Utom när jag ska förklara
hur jag känner mig
Du bryr dig inte om mig mera
Och det har tagit mig så hårt
Du kan väl inte acceptera
Att någonting är svårt*

*Jag vill ha en egen måne som jag kan åka till
Där jag kan glömma att du lämnat mig
Jag kan sitta på min måne
Och göra vad jag vill
Där stannar jag tills allting ordnat sig*

[Hør sangen på www.youtube.com](http://www.youtube.com)

Barnehuset i Tromsøs vente- og lekerom
Bildet er utlånt fra Barnehuset

Angår det deg?

Barn som opplever vold vil at volden skal stanse. Vold er overgriperens ansvar, men det er ikke alltid overgriperen forstår hva han gjør. Da må vi andre se barnet og forstå at det trenger hjelp.

Se...

Barn som utsettes for vold reagerer forskjellig. Noen opptrer utagerende, mens andre blir nesten usynlig.

forstå...

Det er mye som kan framkalle adferdsendringer hos barn, og vold og overgrep er en mulig årsak. Overgripere truer ofte barn til taushet, og overfor foreldre er barn veldig lojale.

om det er noe....

Det er ikke sikkert at et barn vil fortelle om vold og overgrep første gang du spør om det er noe i veien. Det betyr ikke at man kan trekke på skuldrene og tenke "så var det heldigvis ikke noe likevel..."

tør å være voksen!

Barn er avhengige av at voksne handler på bakgrunn av mistanker om vold eller overgrep. En trygg voksenperson kan skape en positiv forandring i et barns liv. Det kan være deg!

Hvis du tror et barn trenger hjelp, så ta kontakt med hjelpeapparatet!

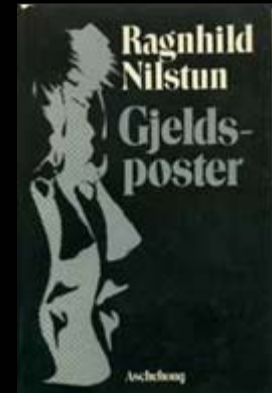

Nettressurser:

Les mer om hvordan du kan bidra til en bedre hverdag for barn på Unicefs nettsider om [Den1ne](#), eller på Redd Barnas kampanjesider [Vennligst forstyr](#). Du kan for eksempel engasjere deg ved å melde deg til [leksehjelp](#) gjennom Røde Kors, besøkstjeneste, støttekontakt eller som [besøkshjem](#) i din hjemkommune.

Lesetips fra Biblioteket:

Raunadalen, Magne: [Kan vi snakke med barn om alt? : de vanskelige samtalene](#), Torey Hayden: [Mot alle odds](#), Claussen, Clas Jostein: [Det er noe med den ungen: fra bekymring til handling](#), Dyregrov, Atle: [Barn og traumer: en håndbok for foreldre og hjelpere](#), Fahrman, Monica: [Barn i krise](#) Anette Haugen: [Hjelp barnet ditt](#), Kathy Glass: [Skadet](#).

"- Men ellers er jeg ikke så sikker på at det er barna som er problemet. I hvert fall ikke hos Lundes. Tror du ikke det kan være noe med at faren har blitt usikker, har mistet status? [...]"

Gutten var vanskelig. Han slurvet med skolearbeidet og var fæl med kameratene og hadde stadige meldinger med hjem fra lærerne. De visste ikke sin arme råd med gutten, hverken hun eller mannen, sa fru Lunde da Eva snakket med henne første gangen. Han hadde aldri vært slik før..."

[Gjeldsposter](#), Ragnhild Nilstun

Veien ut av volden

Har du vært utsatt for vold eller overgrep, eller kjenner noen som er utsatt? Det er ikke alle hemmeligheter man skal bære. Du kan fortelle det til en du stoler på, en lærer, helsesøster eller legen din, så kan dere sammen ta kontakt med hjelpeapparatet.

116 111: Gratis alarmtelefon for barn og unge – hjelper barn eller voksne som bekymrer seg for barn

Politiet: Prioriterer arbeid mot familievold og samarbeider med mange etater og organisasjoner for å bekjempe denne typen kriminalitet. Alle kan ta kontakt med politiet ved mistanke om vold og overgrep. [Politiet](#) gir [råd](#) om barn, ungdom og om vold i nære relasjoner på sine nettsider

Barnevernet: Barnevernet skal hjelpe barn, unge og familier når det er vanskelig hjemme. Det er foreldrenes ansvar å gi barna sine omsorg. Men hvis de ikke greier det, skal barnevernet hjelpe til slik at barn og unge får omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. [Barnevernsvakten](#) er en nasjonal nettjeneste med lenker til lokalt barnevern.

Krisesentret: Krisesentrene er et lavterskeltilbud til kvinner som er utsatt for vold og deres barn. Sentrene gir råd, støtte og veiledning til deg som har vært utsatt for mishandling, overgrep eller vold i hjemmet. Krisesentrene gir også tilbud om midlertidig bosted. Nettstedet www.noabuse.no har [liste over krisesentre](#) i Norge

Familievernkontoret: Familievernet hjelper alle som trenger hjelp og råd om vanskelige forhold i familien. Tilbudet er gratis, og du kan selv ta kontakt med ditt nærmeste familievernkontor. De som jobber i familievernet har utdanning for å drive med familierapi. De kan gi råd og veiledning til hele familien, til par eller til enkeltpersoner. www.norge.no har [liste over kontorene](#)

Alternativ til vold (ATV): Alternativ til vold er et behandlings- og kompetansesenter på vold, med vekt på vold i nære relasjoner. De gir tilbud om behandling til menn og kvinner med volds- og aggresjonsproblemer. ATV har egne [nettsider](#)

Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO): Senteret er et tilbud til de som har vært utsatt for incest eller andre seksuelle overgrep og vil bearbeide dette. SMISO gir også støtte til utsattes pårørende og til personer som møter utsatte i jobbsammenheng. SMISO har flere senter i omkring i landet, og har egen [nettside](#)

Barnehuset: Barnehusene er tverrettlige mottak for barn, ungdom og psykisk utviklingshemmede voksne som har vært utsatt for vold, overgrep eller vært vitne til vold i familien. [Barnehusets konsultasjonsteam](#) gir veiledning til hjelpeapparatet.

Ressurssenter for vold og traumatiske hendelser (RVTS): RVTS er hjelp for hjelperne - en ressurs for fagpersonell som møter mennesker berørt av vold og seksuelle overgrep, traumatisk stress, migrasjon eller selvmordsproblematikk. RVTS yter kompetanseheving via undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid. [RVTS Nord](#) tilbyr også sinnemestringskurs.

”Når jeg på begynnelsen av denne boken skrev at det ikke var noen tilfeldighet at jeg overlevde, betydde det at det alltid fantes personer som kunne være en motvekt til det vonde. Se etter slike personer rundt deg. Kontakt dem.”

Blåveis: Min vei ut av volden
Shabana Rehman

Lenker

- Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress, NKVTS sin [bibliotekbase](#)
- [Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern](#)
- Barne-, ungdoms- og familieetatens sider om [vold og krisetiltak](#)

- Kampanjer, aksjoner og prosjekter mot vold:
- Unicefs kampanje "[Den 1ne](#)"
- Redd barnas kampanje "[Vennligst forstyrr](#)"
- [Redde små](#) – et opprop om kamp mot vold

Brukerorganisasjoner:

- [Morild](#) – nettsider for barn med psykisk syke foreldre
- [Forandringsfabrikken](#)

- I skranken Barn og ungdom og på Kultur og fakta i hovedbiblioteket har vi litteraturlisten [Stopp volden!](#) for ungdom som vil lese mer om dette temaet. Spør etter listen hos en i skranken.